

Донецька обласна універсальна наукова бібліотека ім. Н.К. Крупської
Науково-методичний відділ

**Стан діяльності бібліотек області на допомогу
становленню місцевого самоврядування**

(аналітична довідка)

Донецьк 2003

**ББК 78.381.9: 67.9(4Укр)
С 76**

Стан діяльності бібліотек області на допомогу становленню місцевого самоврядування: Аналітична довідка / Донец. ОУНБ ім. Н.К. Крупської; Уклад. Н.П. Супрунець. – Донецьк, 2003. – 12 с.

Укладач: Н.П. Супрунець

Редактор: О.Г. Полева

Відповідальний
за випуск: Н.П. Авдєєнко

Комп'ютерний набір: В.І. Копійка

Бібліотеки як скарбниці знань та інформації активно впливають на процеси розвитку економіки, науки, освіти та культури. Забезпечення вільного доступу до інформації і реалізації права людини на її одержання проголошуються однією з найважливіших функцій цих закладів у Законі України “Про бібліотеки і бібліотечну справу” (зі змінами і доповненнями від 16.03.2000 р.). Пріоритетне місце в їх діяльності, поряд з традиційними (краєзнавча робота, сприяння національному відродженню), займає ще один важливий напрям: інформаційна взаємодія з органами державної влади.

Співробітництво з органами місцевої влади є одним з пріоритетних напрямків діяльності і бібліотек Донецької області. Активізація їхньої роботи щодо збору, зберігання і надання в користування інформації по місцевому самоврядуванню почалася з Розпорядження Донецької обласної ради “Про організацію в бібліотеках Донецької області Центрів інформації з питань місцевого самоврядування” від 26.03.1999 р. № 228-6. Станом на 1.01.2003 р. в області організовано 35 центрів, протягом першого півріччя 2003 р. центри відкрито в Краснолиманській, Сніжнянській, Харцизькій, Шахтарській міських, Олександрійській районній ЦБС, Новоазовській районній бібліотеці для дорослих.

До аналізу взято інформації, що надійшли з 24 ЦБС області; досвід роботи Краматорської міської ЦБС “Бібліотека і місцева влада: грані взаємодії” у 2001 році узагальнений науково-методичним відділом Донецької обласної наукової бібліотеки ім. Н.К. Крупської і розповсюджений по бібліотеках області, тому в аналітичній довідці не розглядається.

Головні цілі створення Центрів інформації з питань місцевого самоврядування – організація фонду опублікованих і неопублікованих документів, що приймаються органами місцевого самоврядування; збір інформації, систематизація, зберігання документів з цих питань; інформування населення про діяльність органів місцевої влади; забезпечення органів місцевого самоврядування і населення нормативно-законодавчими, соціально-культурними, економічними відомостями; надання доступу до інформаційних ресурсів усім верствам населення і державним службовцям через каталоги, електронні бази даних і фонди ЦБС; участь в соціальному, культурному, економічному розвитку міст і районів, сприяння розвитку освіти, культури, науки, економіки, технічного прогресу.

Місцеві органи влади в основному із зрозумінням поставилися до створення інформаційних центрів при бібліотеках. Так, відповідні розпорядження були підготовлені в м. Дебальцеве, Дзержинськ, Дружківка, Торез, і у Великоновосілківському районі. На сесії Дружківської міськради затверджено проект “Бібліотека: шляхи до інформаційного Всесвіту”, а у програмі соціально-економічного розвитку Дружківки до 2005 р. заплановано створення на базі центральної міської бібліотеки для дорослих Центру інформації, додаткової освіти та між особистісного спілкування.

Наповнення центрів з питань місцевого самоврядування в бібліотеках області приблизно однакове. Документи акумулюються на інформаційних стендах, постійно діючих книжкових виставках “Міське самоврядування в дії” (Снакієве), “Влада інформує” (Новоазовський район), “Бібліотеки і влада” (Старобешівський район), “Людина і влада” (Дебальцеве), “Місцева влада: проблеми і рішення” (Добропільський район), “Виконком – громадянин: інформаційний зв’язок” (Дружківка), які містять Укази Президента України, Постанови Кабінету Міністрів, Закони Верховної Ради України, рішення сесій міських і районних рад, розпорядження голів місцевих адміністрацій, періодичні видання, що висвітлюють діяльність місцевої влади, громадських організацій. Крім цього, в Центрах вміщено відомості про структуру органів місцевої влади, графіки прийому громадян працівниками держадміністрацій і депутатами міських, районних та сільських рад, перелік розподілу обов’язків між керівниками міст і районів. Популярністю у споживачів інформації користуються папки-досьє “Житлово-комунальне господарство”, “Соціальний захист населення”, “Організація освіти в місті”, “Охорона здоров’я”, “Про зайнятість населення” (Красноармійськ), “Інформація про найважливіші

події соціально-економічного життя в Україні і Донецькій області”, “Програма економічного і соціального розвитку міста” (Дебальцеве), “Держава і соціальний захист населення”, “Юрист консультує” (Новоазовський район) та ін. Вони зручні тим, що кожна містить добірку матеріалу з окремої теми.

На відміну від попередніх років інформаційні куточки, полицки “Влада інформує” вже створені в багатьох сільських бібліотеках. Так, в бібліотеках Добропільської районної ЦБС, розташованих в населених пунктах, де є сільські ради, створені центри і куточки інформації (10), а там, де сільських рад немає – інформаційні полицки (Завидокудашівська, Ленінська, Шевченківська сільські бібліотеки).

Робота Центрів рекламується. В бібліотеках розміщені відповідні повідомлення, розташовані об’яви, в яких йдеться про наявні документи органів місцевого самоврядування.

Значну роль у задоволенні інформаційних потреб користувачів відіграє довідково-бібліографічний апарат бібліотек. З метою швидкого пошуку в краєзнавчих каталогах та систематичних картотеках статей (СКС) виділено рубрики “Міське самоврядування”, створено ряд допоміжних картотек. Так, попитом у відвідувачів Сніжнянської центральної міської бібліотеки для дорослих користується картотека “Державна влада і управління в місті” з розділами: “Рішення міської ради”, “Звіти міського голови”, “Соціальний захист населення”; в Красноармійській центральній міській бібліотеці для дорослих – тематичні картотеки “На допомогу місцевому самоврядуванню”, “Картотека консультацій і пільг”, “Фактографічний банк даних для молоді”, “Інформація плюс” (на допомогу підприємцям). Постійно в роботі – картотеки “Довідкове бюро,” “До картотеки фахівця” (Дзержинська ЦБС для дорослих), “Нове в законодавстві України”, “Захист прав та інтересів громадян” (Новоазовський район), “Офіційні матеріали місцевої адміністрації” (Кіровська міська бібліотека для дорослих). Нові рубрики “Юрист консультує” та “Бізнес усім” створені в СКС Краснолиманської центральної міської бібліотеки для дорослих. До послуг користувачів Маріупольської центральної міської бібліотеки для дорослих – автоматизовані інформаційно-пошукові системи “Законодавство України”, “Відомості міської ради”. З метою налагодження зворотного зв’язку між населенням і місцевою владою в центральних бібліотеках Шахтарської та Дзержинської ЦБС для дорослих впроваджено “Картотеку побажань та пропозицій населення на адресу адміністрації Шахтарська” та поштову скриньку “Пошта міського голови”.

Важливе завдання бібліотек – оперативно сповіщати представників місцевої адміністрації та депутатського корпусу про нові надходження до бібліотечних фондів. Досвід показує, що інформація, одержана представниками місцевої влади з вуст бібліотекаря, працює передусім на саму бібліотеку, підвищує її престиж.

Наскільки інформація потрібна державному службовцю, депутату? Якими є його інформаційні інтереси на потреби? Яким є його відношення до бібліотеки? На ці та інші запитання відповідали працівники органів місцевого самоврядування, що взяли участь в експрес-опитуваннях, проведених в Артемівській, Маріупольській міських, Красноармійській районній ЦБС, бібліотеках Новоазовського району. Підсумками експрес-опитувань стало визначення основних споживачів інформації та найбільш важливої тематики інформування. Так, Артемівська центральна міська бібліотека для дорослих інформує співробітників семи відділів виконкому міськради в режимі індивідуального інформування на основі попередніх замовлень, для відділів внутрішньої політики та культури складений список усіх державних, міжнародних, професійних та інших свят, які відзначаються в країні. Керівникам і провідним спеціалістам Маріупольської міськради надається інформація за темами: “Політичні партії і рухи в Україні”, “Молодіжний рух: проблеми і перспективи”, “Соціальна політика України”, “Реформування освіти”. Працівники центральної міської бібліотеки виконують інформаційно-аналітичні довідки з питань вирішення міських проблем, а саме: “Працевлаштування міського населення”, “Податок на міську нерухомість”, “Земельні

ресурси”, “Молодь і безробіття”, “Правові основи становлення і розвитку місцевого самоврядування”. В Новоазовському районі за результатами опитування інформацію отримують керуюча справами міськради І.В. Гончаренко, секретар міськради Н.І. Аршулік за темами “Місцеве самоврядування”, “Нове в законодавстві України”. За підсумками експрес-опитування, проведеного в Красноармійській районній ЦБС, виявлено 33 абоненти, які потребують індивідуальної інформації, з них: працівники райдержадміністрації – 7, сільських і селищних рад – 18, спеціалісти сільського господарства – 5. Теми інформування такі: “Нове у періодиці з питань місцевого самоврядування”, “Захист прав та особистих інтересів громадян”, “Державне будівництво та місцеве самоврядування”. Працівники Шахтарської міської ЦБС надають індивідуальну інформацію співробітникам бюджетного відділу міськвиконкому, відділу у справах молоді і неповнолітніх, відділу внутрішньої політики, культури; бібліотекарі філіалів – колективну інформацію селищним радам с. Стіжкове та Сердите. Послідовну роботу з метою оперативного інформування представників місцевих органів влади проводять бібліотеки Костянтинівської міської ЦБС. Тут регулярно проводяться дні інформації, дні депутата “Нове в законодавстві з питань місцевого самоврядування”, складаються анотовані списки літератури “Що маємо, те зберігаємо” (з досвіду роботи органів місцевої влади регіонів України), “Місцеве самоврядування в Донецькій області”, “Політична реформа: обговорюємо проект”.

В Артемівській, Костянтинівській, Маріупольській для дорослих, Харцизькій міських ЦБС для інформаційного обслуговування активно впроваджуються нові технології. При підтримці місцевих адміністрацій, завдяки творчому підходу, наполегливості названі ЦБС одержали гранти від посольства США в Україні на придбання сучасного комп’ютерного обладнання. Тут створені і ефективно працюють Інтернет-центри, які активно залучаються до обслуговування представників місцевої влади і населення. Так, у Харцизькій ЦБС в електронному варіанті представлені рішення і постанови міської ради та міськвиконкому. Електронною поштою з відділів міськвиконкому одержуються запити, які оперативно і повно задовольняються співробітниками Інтернет-центру. Прикладами співпраці Інтернет-центру з депутатським корпусом є виїзне засідання комісії з питань культури, яке відбулося в стінах бібліотеки, презентація Web-сайту Харцизької ЦБС, День депутата, що пройшов у листопаді 2002 р.

На прохання депутатів Маріупольської міської ради працівники Інтернет-центру готують Інтернет-огляди, бібліографічні списки, виконують індивідуальні замовлення. Для депутатського корпусу в лютому 2003 р. було проведено презентацію Маріупольського екологічного порталу, у квітні – презентацію віртуального регіонального інформаційного ресурсу “Донецький інформаційний портал”. Наявність Інтернет-центру надала можливість зміцнити співробітництво бібліотеки з органами юриспруденції, прикладом якого є віртуальна юридична консультація, яка працює щомісяця в міському чаті.

В Костянтинівській центральній міській бібліотеці для дорослих відкрито доступ до сайтів Президента України, Верховної Ради, Кабінету Міністрів тощо, складено бібліографічні списки Web-ресурсів “На допомогу депутату міської Ради”, тематичний покажчик “Громадські організації в інформаційному просторі”. У місцевих ЗМІ відкрито рубрику “На вашу віртуальну полицю”, де надаються адреси сайтів, які може відвідати потенційний користувач. Крім того, в ЦМБ створені електронні бази даних “Закон”, “Економіка”, “Працевлаштування”, “Освіта регіону”, “Соціальний захист населення”, “Самоврядування – утвердження дією”, які активно використовуються як представниками владних структур, так і населенням.

Інформаційна підтримка державних і місцевих соціально-культурних програм – ще одна важлива ланка взаємодії бібліотек і органів самоврядування. Так, в м. Артемівськ затверджено 15 міських програм. Усі вони представлені в Центрі інформації з питань місцевого самоврядування та присвячені таким проблемам, як розвиток освіти та фізичної

культури, правова освіта населення, запобігання дитячої бездоглядності, соціальний захист малозабезпечених верств населення, захист довкілля, допомога обдарованим дітям та ін. В реалізації цих програм бібліотеки беруть безпосередню участь. Наприклад, на допомогу учнівській молоді в ЦМБ створений сектор інформаційної підтримки освіти; в рамках програми “Партнерство громад” в ЦМБ розгорнута книжкова виставка “Артемівськ – Омаха: партнерство громад”; для читачів-інвалідів організоване обслуговування вдома, проводяться акції милосердя “Не скупіться, люди, на добро” і т. ін.

Слід відзначити плідну роботу в межах програми “Місто наше живе для нас” Шахтарської міської ЦБС. В краєзнавчих картотеках виділено рубрику “Шахтарську – 50”, лише за п’ять місяців поточного року виконано близько 120 довідок краєзнавчого змісту (станом на травень 2003 р.); підготовлений до друку бібліографічний список літератури “Шахтарськ: учора, сьогодні, завтра”. Бібліотечні працівники беруть участь у збиранні матеріалів для міського музею, а саме: готують альбом “Бібліотечне обслуговування м. Шахтарськ”, публікують свої статті, присвячені історії, культурі, видатним людям рідного міста в газеті “Знамя победы”.

Розуміючи важливість діяльності бібліотек по інформуванню населення про діяльність органів місцевого самоврядування, представники владних структур беруть участь в бібліотечних заходах, надають певну допомогу в організації роботи, поліпшенні матеріально-технічного стану. Так, заступник голови Володарської райдержадміністрації В.С. Карасевич взяв участь у Дні інформації “Ти громадянин вільної України”, обласному семінарі “Бібліотеки і розвиток культур етносів Донеччини”; начальник районного управління юстиції В.О. Медріна – у Дні інформації “Закон і право для всіх єдині”.

В Артемівській центральній міській бібліотеці для дорослих проводяться круглі столи з депутатами міської ради, присвячені партнерству громад, створенню бізнес-центру, обміну делегаціями між містами-побратимами і т. ін. Громадські слухання з обговорення проекту Статуту територіальної громади міста за участю депутата міськради М.І. Маркелова та депутата облради Н.І. Рибакіна відбулися в Торезькій центральній міській бібліотеці для дорослих. Бібліотеки Шахтарської міської ЦБС плідно працюють з депутатами міськради О.Г. Таран, О.Г. Дідусь, В.А. Панькіним, секретарем міськради О.А. Стоміною, зав. оргвідділом Г.Г. Пономаренко.

Треба відзначити значну допомогу бібліотекам з боку Святогорівської селищної, Ганнівської, Криворізької, Никонорівської сільських рад Добропільського району. Світлівська сільська бібліотека для потреб своїх читачів використовує Інтернет-зв’язок сільської ради.

Тісний та ефективний зв’язок з сільськими радами відзначає діяльність Новоекономічної, Сергіївської, Срібнянської, Гришинської, Краснянської бібліотек Красноармійської районної ЦБС, Дробишевської селищної, Рідкодубівської та Ямпільської сільських бібліотек Краснолиманської міської ЦБС.

Позитивне ставлення до бібліотек характеризує діяльність Миколаївської, Новоартемівської, Олександрівської сільських рад Костянтинівського району, які перевели бібліотеки до опалюваних приміщень. З бюджету Артемівської сільської ради здійснюється доплата 0,25% до повної ставки заробітної плати бібліотекаря.

Бібліотека-філіал № 1 Сніжнянської міської ЦБС організувала круглий стіл, на якому представники владних структур, громадських організацій, політичних партій міста обговорили важливі питання розвитку мкр Черьомушки.

В Іловайській міській бібліотеці для дорослих пройшов круглий стіл за темою “З надією на партнерство: бібліотека та органи місцевого самоврядування”.

Таким чином, поступово представники владних структур доходять висновку про важливість діяльності бібліотек у справі сприяння відкритості і прозорості рішень органів місцевого самоврядування.

Не менш важливим для бібліотек є співробітництво з громадськими організаціями. Плідно співпрацюють бібліотеки Торезької міської ЦБС з організацією “Натхнення” у

справі реалізації спільного проекту “Моє місто: знайоме і незнайоме”, орієнтованого на вирішення однієї з важливих проблем – розповсюдження серед молоді інформації з питань історії, сучасного становища та перспектив розвитку міста.

Бібліотеки Артемівської міської ЦБС активно працюють з громадською організацією “Мама-86”, еколого-культурним центром “Бахмат”, спільно з ними проводяться семінари з актуальної тематики. Так, до регіонального семінару “Актуальні проблеми Донецького регіону і роль ЗМІ в їх вирішенні” центральна міська бібліотека для дорослих підготувала такі заходи, як конкурс плакатів “Моя прекрасна планета Земля”, урок-роздум “Екологічні негаразди в Донбасі і моє бачення розв’язання цих проблем”.

Нові форми роботи потребують постійного оновлення теоретичних і практичних знань спеціалістів. В бібліотеках області проводяться заходи щодо підвищення кваліфікації бібліотечних працівників, спрямовані на підготовку кадрів до інформаційної співпраці з органами державної влади, роз’яснення населенню можливостей Центрів інформації з питань місцевого самоврядування, створених при бібліотеках. Прикладом може бути школа бібліотечної інноватики “Інформаційні ресурси – фахівцям міста”, яка працює в Дружківській ЦБС. На заняттях школи регулярно розглядаються питання організації обслуговування представників органів місцевої влади.

Харцизька ЦБС провела семінар “Інтернет-центр на допомогу депутатам міської ради”, до якого був підготовлений пакет роздавальних матеріалів (правила користування Інтернет-центром, вебліографічний список, буклет “Електронний вік культури”, Маніфест ІФЛА про Інтернет тощо).

На семінарах бібліотечних працівників у Володарській районній ЦБС проходять інформаційні огляди законодавчих актів, документів щодо правового, сімейного виховання, запобігання злочинності, захворювання на СНІД.

Обговоренню основних моментів переходу до нової політичної системи в країні був присвячений міжвідомчий семінар в Шахтарській міській ЦБС.

Бібліотека, стаючи повноправним партнером місцевих органів влади, не тільки інформує останніх з різних питань економіки, фінансової та банківської системи, охорони здоров’я, соціального захисту та ін., але й стає тим соціальним інститутом, який накопичує та зберігає на місцевому рівні всю інформацію, яка виробляється в органах місцевої влади. Бібліотека є єдиною установою, де населення може безкоштовно, в зручній для себе час і в зручній формі отримати інформацію, пов’язану з повсякденним життям людей. Працюючи для населення, орієнтуючись на його конкретні групи, бібліотеки допомагають владним структурам в реалізації їх рішень, є осередками громадського контролю за діяльністю міської влади.

Особливе значення має надання інформації про місцеві бюджети і податки, регіональну власність, відомостей соціально-економічного, культурного, освітнього характеру. Більшість запитів йдуть від людей, які не одержали потрібної інформації у виконкомі, суді, у відділі соціального забезпечення, центрах зайнятості тощо. Серед відвідувачів, котрим бібліотека допомагає усвідомити свої права, – пенсіонери, інваліди та ін. Для них оформлені тематичні папки “Все про пенсії”, “Адвокат споживача”, “Юрист відповідає”, “Працевлаштування”, де зібрані законодавчі документи, консультації фахівців, необхідні адреси і телефони. Допомагають краще зрозуміти політичні ініціативи, соціально-економічну політику держави такі масові заходи, як цикл бесід “Закон України “Про місцеве самоврядування”, інформаційна година “Виконавча влада в сучасній Україні” (Димитрівська міська ЦБС), інформаційні дні з обговорення проекту політичної реформи в країні (Артемівська міська ЦБС), огляди публікацій на сторінках періодичних видань “Політична реформа: оберемо вірний шлях” (Шахтарська міська ЦБС) та ін.

Робота бібліотек на допомогу становленню місцевого самоврядування регулярно висвітлюється у засобах масової інформації. Активно працюють з редакціями місцевих газет Сніжнянська, Торезька, Дружківська, Димитрівська, Добропільська міські,

Олександрівська районна ЦБС, Новоазовська районна бібліотека для дорослих. На сторінках газет публікуються статті про стан діяльності бібліотек, роботу центрів інформації з питань місцевого самоврядування, надаються списки літератури з питань економіки, політики, освіти, культури.

Разом з тим, в діяльності більшості центрів інформації з питань місцевого самоврядування є багато проблем. Сьогодні активну позицію з питань створення механізму взаємодії між органами державної влади і населенням займають небагато бібліотек області. Повільно просувається робота зі створення центрів інформації в бібліотеках м. Авдіївка, Жданівка, Докучаєвськ, Новогродівка, Селидове, Ясинувата, Артемівського, Костянтинівського, Слов'янського, Тельманівського районів. Це пояснюється соціальною пасивністю і бібліотек, і територіальних громад, невідповідністю бібліотечних кадрів (відсутність теоретичних знань з проблем місцевого самоврядування); небажанням влади (в деяких випадках) шукати шляхи співробітництва. Органи місцевої влади не завжди мають відповідну технічну базу для копіювання документів з метою систематичного комплектування фондів бібліотек.

Незадовільним є рівень поповнення бібліотечних фондів новими книгами і періодичними виданнями. Якщо в центральних бібліотеках представлені необхідні видання (“Офіційний вісник України”, “Відомості Верховної Ради України”, “Голос України”, “Урядовий кур’єр” та ін.), то бібліотеки-філіали, крім періодичних видань, що передплачувались з обласного бюджету (“Влада і політика”, “Сьогодні”, “Донеччина”) практично не мають інших газет і журналів. Через це більшість бібліотек-філіалів, особливо сільських, позбавлені можливості оформити хоча б інформаційний куточок чи полицю, а користувачі, яким необхідна інформація про діяльність органів місцевого самоврядування, не можуть оперативно її отримати.

Негативно впливає на рівень обслуговування користувачів формування позитивного іміджу бібліотек як сучасних інформаційних закладів, відсутність новітньої комп’ютерної техніки. Якщо в Артемівській, Костянтинівській, Маріупольській, Харцизькій центральних міських бібліотеках для дорослих інформація надається в електронному і друкованому варіантах, залучаються можливості Інтернет-центрів, то в решті бібліотек (що взяті до аналізу) використовуються лише традиційні методи.

Процес створення Центрів інформації з питань місцевого самоврядування досить довготривалий, але потрібний, і тому необхідно застосовувати усі можливі форми і методи для забезпечення успішної діяльності за наступними напрямками: надання користувачам вільного доступу до фонду офіційних документів органів державної влади усіх рівнів; взаємодія і координація з організаціями, що володіють такого роду інформацією; створення електронної повнотекстової бази даних правових документів місцевого рівня; створення системи інформаційного забезпечення державних службовців і депутатів різних рівнів; розширення спектру інформаційних послуг для користувачів; підвищення інформаційної культури користувачів і спеціалістів ЦБС тощо.

Головна мета, на здійснення якої сьогодні повинні бути сконцентровані зусилля бібліотек, – зробити свої заклади “видимими” для місцевої влади. Інформування населення про діяльність владних структур повинно розглядатись органами місцевого самоврядування, як невід’ємна частина внутрішньої політики. Суспільство має зрозуміти, що в збереженні інтелектуального потенціалу нації, будівництві громадянського суспільства і його розвитку бібліотекам під силу відіграти більш масштабну роль.

Перетворити бібліотечні ресурси в необхідний ресурс місцевого самоврядування і тим самим поліпшити свій матеріальний стан, укріпити свій статус – завдання сьогодення.